

سازمان ملل متحد و اقتصاد جهانی

اگر همین سازمان ملل ضعیف وجود نداشت کشتی های جنگی کشور- های قوی هم اکنون بسوی کشورهای صاحب نفت و مواد اولیه براه افتاده بود!

مردم جهان درباره سازمان ملل متحد بر حسب توفیق آن در حفظ صلح و امنیت قضاوت میکنند و بهمین جهت همینکه چند گلوله بین دو همسایه رد و بدل شد آه سردی میکشند و نتیجه میگیرند که از سازمان ملل نیز کاری ساخته نیست . البته نمی توان منکر شده که سازمان ملل هنوز به آن مقام نرسیده است که دول عضو بتوانند باتکاء آن خود را کاملاً در امان به بینند و دیگر در باره روابطشان با یکدیگر و صلح جهان دغدغه ای بخود راه ندهند . اولیاء دول عضو سازمان و خود دبیر کل همه باین امر معترفند و در هر فرصتی که پیش میاید ضرورت تأکید بیشتر سازمان را تأکید میکنند . در مقدمه گزارش خود به مجمع عمومی فملی که بیست و نهمین مجمع همگانی سازمان است دبیر کل میگوید :

دعا از هر جهت حق داریم که درباره بی اعتنائی به حقوق فردی، خطرناک عمومی ، انحطاط اخلاقی و مخاطرات وضع اقتصادی که پاره ای از مشخصات جهان امروز را تشکیل میدهد نگران باشیم . وی اضافه میکند که :

و کافی نیست فقط انحطاط جامعه خود را در برابر این مشکلات پیش بینی کنیم . اقدامات زیادی برای تسلط بر این مشکلات و ساختن یک جامعه ای که بتواند بهتر در برابر آنها مقاومت کند میراست . اینست آلتاری که از سازمان ملل میروید و من امیدوارم بیشتر فعالیت سازمان را در مسیر انجام این انتظار قرار دهیم .

در هیچ موقع باندازه امروز تأیید سازمان ملل برای آنکه بتواند بطور موثرتر صلح و امنیت را حفظ کند قوریت و ضرورت نداشته است و باید تصریح نمود که این قوریت و ضرورت صرفاً مربوط به مخاطراتی از قبیل جنگ اعراب و اسرائیل و یا اغتشاش قبرس نیست اگر چه قضاوت های عمومی معمولاً از این قبیل امور سرچشمه میگیرد . بزرگترین خطری که صلح جهان را تهدید میکند و برای جلوگیری از آن سازمان ملل نه تا امروز توانسته اقدام اطمینان بخشی بنماید و نه امید آن می رود که در آقیه قابل پیش بینی بتواند اقدام اطمینان بخشی بنماید از وضع ابرقدرت هانشانی میشود : با تأیید ابرقدرتها سازمان ملل میتواند بحفظ روابط سالم بین دول

دیگر بطور موثر کمک نماید ولی خطری که نه تنها صلح جهان بلکه هستی نوع بشر را تهدید میکند از آن نتیجه میشود که اگر ابرقدهتها از سرنا سازگای درآیند نیروی تمام دول دیگر عضو سازمان کافی برای آن نیست که آنها را بجای خود بنشاند.

توسعه اقتصادی واجتماعی:

اما بحث درباره این نقطه ضعف سازمان ملل را فعلا کنار گذاشته در اینجا بیک قسمت دیگر از وظائف اصلی سازمان که منظور آنرا در ردیف حفظ صلح وامنیت گذارده میگردانیم آن وظیفه تامین همکاری بین المللی برای حل مشکلات اقتصادی واجتماعی وفرهنگی و انسانی بین الملل و رعایت احترام حقوق بشر وآزادیهای اصلی برای همگان است.

در مورد این وظیفه نیز بطور قطع میتوان گفت که سازمان و دستگاههای وابسته بدان نه تنها هنوز بهدف نرسیده اند بلکه در سالهای اخیر خاصه از چهار سال پیش باینطرف مشکلات اقتصادی بیشتر شده واقتشاش روابط بازرگانی وپولی وکمیود مواد غذایی ومواد اولیه و تورم قیمتها بجائی رسیده که نه تنها رقابت های بین المللی شدت یافته بلکه کم کم با زمره تهدیدهای سیاسی ونظامی ترکیب میشود. اظهارات آقای فورد رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا وآقای کی سینجر وزیر امور خارجه او در روزهای نخستین مجمع عمومی جاری بیک نمونه این تحولات آورده است. آمریکائی که یک نقش اساسی در تاسیس سازمان ملل دانسته و پشتیبانیش بیک عامل بسیار مسوئدر در پیشرفت این سازمان بوده است امروز میگوید که اگر مصالح خاصش تامین نشود ممکن است وادار بتلاقی شود وحتی کار به جنگ جهانی تازه ای بکشد. شاید اگر همین سازمان ملل ضعیف وجود نداشت کشتیهای جنگی کشورهای قوی هم اکنون براه افتاده بود!

مهذا تاثیر اقدامات سازمان ملل را در تنظیم اقتصاد جهان نمیتوان نادیده گرفت. نگارنده که سالها با این سلسله از اقدامات سازمان در تماس بوده ام میتوانم بگویم که میزان فعالیت سازمان در این امر حتی بیش از آنست که نویسندگان منشور در ۱۹۴۵ پیش بینی نمیشودند. امروز بیش از هشتاد و پنج درصد از بودجه و وقت سازمان بمصرف امور مربوط باقتصاد جهان میرسد.

قبولاندن ضرورت ترقی اقتصادی:

بمقیده اینجانب بزرگترین اثری که اقدامات سازمان ملل در عالم اقتصاد داشته آنست که ضرورت ترقی اقتصادی را بسود جامعه بشری قبولانده و آنرا بصورت یکی ازوظایف اساسی دول درآورده وحتی برای تشخیص میزان توفیقی که دول در انجام این وظیفه بدست میآورند معیارهایی تعیین وبمورد اجرا گذارده است.

امروز اصل مسوولیت دول در مورد تامین ترقی اقتصادی چنان از طرف همه ودر همه جا پذیرفته شده که چه بسا فراموش میشود که این مسوولیت تازه کی دارد. ملل اروپا نه تنها در قرون وسطی مبارزه برای بهتر کردن وضع زندگانی را در حکم تمرد از مشیت الهی واز زمره معاصی میدانستند بلکه در دور استعمار و انقلاب صنعتی هم که دیگهای طمع بپوش آمده بود عقیده داشتند که تحصیل ثروت مربوط بامور شخصی افراد است. حتی در پیشرفته ترین کشورهای جهان تا نخستین جنگ جهانی رابطه تحصیل ثروت بامنافع عامه ومسوولیت دول

بمعاون مدافع آن منافع مورد قبول همه نبود، اما امروز دهر کجای دنیا دولتی که نتواند هر چند یکبار بگوید درآمد متوسط سرانه اتباعش را بفلان اندازه بالا برده و بازم فلان اندازه بالا خواهد برد هر چیز دیگری بگوید اثر چندانی نخواهد داشت و اگر برعکس ثابت کند که درآمد سراندر بالا برده چه بسا اتباعش قلم غفور خطیهای دیگرش میکنند.

دول عضو سازمان ملل رسماً در قلمنامه دهه دوم توسعه که همین دهه جاری ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ است تصریح کرده اند کشورهای رویتوسعه بایستی سعی نمایند تا میزان افزایش تولید ناویره ملی خود را بهش درسد برسارند. و کشورهای غنی باید انتقالات از منابع مالی خود را بکشورهای رویتوسعه تا يك درسد در آمد ویژه ملی خود بالا برند. دو سال آینده که سال وسط این دوره است به پیشرفتهائی که در اجرای این قلمنامه شده رسیدگی و نتیجه رسماً اعلام خواهد شد.

پیشرفت اصل همبستگی:

يك تاثیر کلی دیگر سازمان ملل این بوده که رعایت اصل همبستگی ملل را لااقل تا این اندازه پیش برده که کشورهای رویتوسعه تقریباً حق آنرا پیدا کرده اند که متوقع جبران عقب ماندگی خود باشند و کشورهای پیشرفته صنعتی کمابیش متقاعد شده اند که نمیتوانند این توقعات را نادیده گرفته و نسبت بر نوشت دیگران احساس مسئولیت ننمایند.

امروز اکثریت مطلق یعنی تقریباً دولت از ۱۳۸ دولت عضو سازمان را کشورهای جهان سوم تشکیل میدهند و صرف نظر از موجبات و علل دیگر محیط سازمان غنی فسه این دول را بیکدیگر نزدیکتر ساخته و بیشتر متوجه وسائل و تدابیری که برای همکاری در تامین منافع مشترکشان میتوانند بکار برند نموده است. این قسمت از تاثیر سازمان ملل بعضی از مقامات کشورهای صنعتی شده را چنان ناراحت کرده که سازمان ملل را متهم باین مینمایند که محرك يك نوع صنآداری و منازعه بین کشورهای فقیر و کشورهای غنی گردیده است.

بررسی اقتصاد جهان:

یکی از خدمات بسیار مفید سازمانهای بین المللی که متأسفانه در جهان سوم کمتر به آن توجه میشود جمع آوری و تنظیم و تفسیر و نشر اطلاعات راجع باوضاع اقتصادی جهان است. هیچ کشور یا سازمان دیگر نتوانسته اطلاعاتی باین تفصیل که شامل تقریباً تمام جهان بوده و از دست اول بدست آید و بیایطرفی سازمانهای بین المللی تنظیم و تفسیر گردد تهیه کند. يك نتیجه بسیار مهم این خدمات گزارشی است که سالیانه سازمان ملل زیر عنوان بررسی اقتصاد جهان تهیه میکند و این بررسی زمینه مذاکرات جلسات سالیانه شورای اقتصادی و اجتماعی را فراهم میسازد. اطلاعات زیر از بررسی اقتصادی ۱۹۷۳ که امسال مطرح بود رهنورد آخرین اطلاع سالیانه راجع بوضع اقتصادی جهان است استخراج گردیده است:

وضع اقتصادی جهان در دوره مورد بررسی یکی از توفانی ترین ادوار تاریخ جدید است. از یکطرف توسعه اقتصادی با سرعت پیشرفت کرد ولی در عین حال بهای مواد اولیه تا میزانی کمتر و بهای فرآوردههای صنعتی با سرعت ترقی نمود و اقدامات ضد تورمی بسیاری از کشورهای خنثی ساخت. بسیاری از مواد اولیه و خواروبار و همچنین نفت و کود کیمیا بشد و اغلب کشورهای پیشرفته صنعتی گرفتار کسری در موازنه پرداختشان گردیدند. رشد تولید کالاها و خدمات در ۱۹۷۳ نسبت به ۱۹۷۲ بهش و هفت دهم درسد رسید و در این رشد سهم

نسی کشورهای رویتوسعه کمی بیش از کشورهای صنعتی شده بود. رشد کشورهای رویتوسعه در این مدت تا هفت و دودهم درصد (۰/۷۵۲) و رشد کشورهای بابرنامه‌های متمرکز (کشورهای سیالیست) تا هفت و یک دهم درصد ۷/۱٪ و رشد کشورهای صنعتی شده تا شش و پنج دهم درصد ۶/۵٪ بالا رفت. باین ترتیب رشد متوسط کشور های رو برشده سه سال اول ۱۹۷۰ بطور متوسط به شش درصد در سال بالغ گردیده است.

در این تحولات میزان تولیدات کشاورزی نسبت به ۱۹۷۲ بین پنج تا شش درصد و میزان تولیدات صنعتی نه درصد فزونی یافته است. ولی با آنکه تولید مواد خوراکی اصلی چون گندم و ذرت و برنج و سبزمینی و قند و روغنهای نباتی بیش از ۱۹۷۱ و ۱۹۷۲ بود، در نتیجه خشکسالی و کمبایی کود در عده‌ای از کشورها خواروبار کافی بستم نیامده و در چند نقطه از جهان کمی خواروبار بحد خطر ناکی رسید، (در تابستان گذشته تمام موجودی گندم بنا بر احتساب سازمان خواروبار جهانی بیست و نهمیلیون تن یعنی کفایتی برای خوراك فقط چهار هفته از مصرف سالیانه جهان بود) علیرغم محدودیتهایی که پاره‌ای از کشورهای عرب مولد نفت برقرار نمودند افزایش تولید ذغال سنگ و نفت از متوسط سالهای پیش تجاوز کرد.

با وجود افزایش تولید بسیاری از کالاها قیمتها بسرعت زیاد بالا رفت چنانکه قیمت مواد اولیه تا ۴۰ درصد و قیمت غلات تا صد درصد بالاتر از ۱۹۷۲ بود. بهای فرآورده‌های صنعتی در بازار گاتی بین المللی ۲۰ درصد ترقی نمود و باین حساب بهای مواد خام بیش از فرآورده‌های صنعتی بالا رفت. قیمت نفت را کشورهای عضو سازمان صادر کنندگان نفت در ۱۶ اکتبر ۱۹۷۳ هفتاد درصد در دسامبر همان سال صد و بیست و هشت درصد بالا بردند.

در نتیجه ترقی قیمتها و ۱۲ درصد افزایش حجم مبادلات از ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۳ صادرات جهان بر اساس قیمت جاری دلار ۳۷ درصد فزونی یافت و در این افزایش سهم نسی کشورهای جهان سوم بیش از همه بود و به ۴۴ درصد رسید. رویهمرفته سهم کلی صادرات کشورهای جهان سوم به ۱۹ درصد صادرات جهان رسید. برعکس میزان نسی افزایش واردات در کشورهای صنعتی شده ۳۷ درصد و در کشورهای رویتوسعه ۳۲ درصد بود. بواسطه این تفاوتها کسری موازنه پرداخت کشور های پیشرفته بحدود بیست میلیارد دلار رسید و حال آنکه کشور های رویتوسعه بویژه کشور های مولد نفت دوازده میلیارد دلار اضافه پیدا کردند.

وضع پولها و پرداختها دگرگون شد. هم ضوابط اصلی وهم روشها وهم وسایل مبادلات پولی جهان سخت برهم خورد.

اگر چه همانطور که اشاره شد سازمان ملل بیطرفتر از هر یک از دول عضو آنست معنای عمیقده این جانب قسمتی از بررسی سال ۱۹۷۳ در نتیجه مخلوط کردن حساب نفت با حسابهای دیگر اگر دلیل اعتراض با سلوب کار قسمتی از این بررسی نباشد لاقول بطور مسلم باعث اشتیاق در تبیین از طرف خواننده غیر متخصص خواهد بود. خاصه از اینجهت که وضع کشورهای رویتوسعه غیر مولد نفت را که بزرگترین بخش جهان سوم هستند بهتر و در عوض وضع کشورهای صنعتی شده را بدتر از آنچه بوده نشان میدهد.

تجدید نظام اقتصاد جهانی:

کشورهای جهان سوم و آن عده از کشورهای پیشرفته صنعتی که در پایان جنگ جهانی دوم بنیه آنها نداشتند که بطور موثر در تنظیم روابط بین الملل مداخله کنند معتقدند که نظام اقتصادی موجود که بر اساس مصالح عده بسیار محدودی از کشورهای پیروز آن جنگ و بطور یکطرفه وضع شده بزرگترین سبب اختلال روابط اقتصادی امروز و عقب ماندگی روزافزون کشورهای روبرو سه از کشورهای صنعتی شده است و باید هر چه زودتر عوض شود. باین منظور بنابر پیشنهاد آقای بومدین رئیس جمهور الجزایر و رئیس چهارمین جلسه گروه کشورهای غیر متعهد يك جلسه ویژه همگانی سازمان ملل تشکیل شده پس از کنفرانس ۱۹۴۵ که در آن سازمان ملل بوجود آمد یکی از مهمترین اجلاسهای سازمان ملل متحد باید محسوب گردد (۲۰ فروردین تا ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۳ برابر ۹ آوریل تا دوم مه ۱۹۷۵).

اعلامیه‌ای که از این جلسه نتیجه شد تصریح میکند که:
 دول عضو سازمان ملل بالاتفاق تصمیم گرفته‌اند که بفوریت برای برقراری يك نظام اقتصادی بین المللی تازه اقدام نمایند.

واضحه مینماید که: وضع و اجراء آن نظام تازه باید مبتنی بر انصاف و برابری و وابستگی و اشتراك منافع و همکاری تمام دول باشد سرف نظر از روشهای اقتصادی و اجتماعی خاصی که دارند و باید نابرابریها و ناعادالتهای موجود را رفع کرده و شکاف روزافزون بین کشورهای پیشرفته و کشورهای روبه پیشرفت را از بین بردارد و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی سریمی را در صلح و عدالت برای نسل حاضر و نسلهای آینده تأمین نماید.

تشکیل این جلسه و صدور این اعلامیه توفیق بزرگی برای کشورهای جهان سوم و يك دلیل مسلم توجه و تهوری است که برای دفاع از منافع خود پیدا کرده‌اند اگر چه چون تصمیمهای سازمان ملل ضمانت اجرایی ندادند هنوز نمیتوان گفت تا چه اندازه این نهضت انقلابی نتایج عملی خواهد بخشید، بویژه که چند کشور صنعتی شده از تأیید آن اعلامیه خودداری نموده‌اند. *

کنفرانس جهانی جمعیت:

تاسی و پنجال دیگر جمعیت جهان دوبرابر امروز میشود و اگر به کمبود آذوقه و دما کمبود دیگر که نیمی از جمعیت کنونی جهان گرفتار آتند توجه شود به آسانی میتوان بظلمت مخاطراتی که این افزایش سریع دمبر خواهد داشت پی برد و ضرورت اتخاذ تدابیر لازم را در سطح جهانی برای جلوگیری از این افزایش احساس نمود. همین جهت سازمان ملل امسال را سال جهانی جمعیت نامیده و يك سلسله برنامه برای رسیدگی بچوانب این امر در نظر گرفته است. مهمترین این برنامه‌ها کنفرانس جهانی جمعیت بود که از ۲۸ مرداد تا هشتم شهریور امسال (۲۱ تا ۳۰ اوت ۱۹۷۴) در بخارست بامشارکت ۱۳۹ کشور تشکیل گردید. این کنفرانس يك برنامه اجرایی شامل توصیه‌های اساسی درباره جمعیت و تداوم اقتصادی و اجتماعی مربوط به آن و ارتقاء مقام زن و بهبود خدمات بهداشتی و امر مهاجرت‌های داخلی و بین المللی و بسط تحقیق و تربیت، تهیه و تصویب نمود. بارعایت این امر که مشکل جمعیت

* برای تفصیل بیشتر مراجعه شود ب مقاله‌های جناب آقای دکتر جلال عبده در سه شماره آخر سال ۱۳۵۲ و مقاله خود نگارنده در شماره سوم سال ۱۳۵۲ مجله سال جهان

در همه کشورها یکسان نیست و انتخاب تدابیر لازم برای حل مشکلات جمعیت مربوط به خود دول میشود*.

برنامه سازمان ملل برای کمک بتوسعه اقتصادی واجتماعی:

برنامه های سازمان ملل برای کمک بر رشد اجتماعی و اقتصادی کشور های رو بر شد بصورت های مختلف تقریباً از همان اوایل تاسیس آن سازمان شروع شده ولی فقط از بیست و چند سال پیش از این که دول قبول کردند علاوه بر آنچه بابت بودجه عادی سازمان ملل میپردازند مبالغی داوطلبانه برای این برنامه بحساب صندوق خاصی بریزند سازمان ملل توانسته است نقش نسبتاً موثری در پیشرفت جهان سوم ایفا نماید. برای سال ۱۹۷۴ دول عضو تمهید کرده اند ۳۷۰ میلیون دلار برای اجراء برنامه سازمان ملل برای توسعه میپردازند و جمعا در ۱۵ سال تا ۱۹۷۴ مبالغی که داوطلبانه دول برای این برنامه پرداخته اند به ۲۸۴۲ میلیون دلار میرسد. در ۱۹۷۳ رویه مر فته ۱۳۵ کشور وناحیه غیر مستقل از این برنامه استفاده کرده اند و آنچه این برنامه انجام میدهد علاوه بر کمک هایی است که سازمان ملل وسازمانهای وابسته آن از محل درآمدهای عادی خود تامین مینمایند.

جمع مبالغی که دول برای برنامه سال ۱۹۷۴ تمهید نموده اند ۱۸ درصد بیش از آنست که برای سال گذشته پرداخته اند و از آن جمله تمهید آن دسته از کشورهای رو بر شد که درآمد متوسط سرانه مردمانشان در سال از بانصد دلاری بیشتر است ۱۲ درصد بیش از سال پیش میباشد. باناضافه کشورهای رو بتوسعه بطور متوسط برابر نیمی از مبلغ کمک هایی را که میگیرند برای هزینه های محلی استفاده از آن کسکها خرج میکنند یعنی میتوان گفت که عملا برنامه سازمان ملل برای توسعه در حدود ۶۵۰ میلیون دلار عملکرد دارد. در حال حاضر ۷۰۰ طرح در کشورهای مختلف از این برنامه کمک میگیرند.

اما با آنکه کمک های داوطلبانه باین برنامه بتدریج افزایش یافته ولی میزان این افزایش هم بتناسب نیاز مندیهای جهان سوم وهم بتناسب افزایش درآمدهای ملی کشورهای غنی ناچیز است و حتی در پاره ای موارد يك نزول نسبی نشان میدهد. از ۱۹۷۲ باینظرف سهم کشورهای شمال اروپا و کشورهای بازار مشترك و کشورهای حوزه اقیانوس کبیر در مجموع پرداختهائی که برای این برنامه شده بترتیب از ۲۱/۸ درصد به ۲۴/۸ درصد و از ۲۳/۴ درصد به ۲۷/۵ درصد و از ۴/۱ درصد به ۶/۱ درصد رسیده ولی سهم کشورهای اروپای شرقی فقط از ۱ درصد به ۱/۱ درصد بالا رفته وسهم نسبی ایالات متحده آمریکا از ۳۱/۹ درصد تا ۲۴/۸ درصد کاهش یافته است.

فعالیت های اقتصادی دیگر سازمان ملل:

از فعالیت های مهم دیگر سازمان در یکسال گذشته میتوان بکنفرانس سوم قانون دریا که از ۲۰ ژوئن تا ۲۹ اوت ۱۹۷۴ در ونزوگلا تشکیل شد و بکنفرانس جهانی خواروپا که در ماه نوامبر امسال منعقد میگردد و مهمترین کنفرانس جهانی خواهد بود که تاکنون در این باره تشکیل شده اشاره نمود. باید امیدوار بود که این فعالیتها بتفصیل در شماره های آینده مسائل جهان مورد بحث قرار گیرد.

دکتر قی نصر مهرماه ۱۳۵۴